

Değişen Karadeniz'i Anlamak

Derleyenler: Deniz Yıldırım – Evren Haspolat

phoenix

İçindekiler

Bir Kitabın Hikâyesi ve Amacı 7
Deniz Yıldırım & Evren Haspolat

Değişimin Siyasal Boyutu

Geçmişten Bugüne Karadeniz'in Değişen Siyasal
Tercihleri 21
Deniz Yıldırım

Bir Liman Kentinin Siyasal Dönüşümü:
Dünden Bugüne Samsun 67
Evren Haspolat

Kimlikler, Çıkarlar, Siyasetler: Karadeniz Siyasetine
Hopa'dan Bakmak 97
Meryem Özçep & Cemil Aksu

İktidarı Yerelden, AKP'yi Bolu'dan Okumak: Sahadan ve
İçeriden Gözlemler 127
Burak Cop

Yerelden Örülen Doğrudan Demokrasi:
1979-1980 Fatsa Belediyesi Deneyimi 147
Çağatay Edgücan Şahin

Karadeniz'in Karadeniz Dışındaki Siyasal Ağırlığı:
AKP'deki Karadeniz 177
Deniz Yıldırım

Değişimin Ekonomik - Sosyal Boyutu

Tekel'den Sonra Samsun 215
Nuray E. Keskin & Melda Yaman

Fındık Örneğinde Tarımı
Destekleme Politikalarında Dönüşüm 235
Erdoğan Alp

Neoliberal Dönüşümün Çay Evresi 257
Fatma Genç

Fındık Bahçesinde İşçi Olmak: Ordu ve Giresun
İllerinde Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Koşulları 281
Sebiha Kablay

Deniz Salyangozu Avcılığının Canlılık ve Çöküş
Dönemlerinde Karadeniz Balıkçıları Yoksullukla Nasıl Baş
Ettiler? 309
Ståle Knudsen & M. Hakan Koçak

Karadeniz'in Balık Emekçileri Tayfaların Çalışma ve Yaşam Koşulları	347
<i>Umut Ulukan</i>	

Değişimin Toplumsal Mücadele Boyutu

Zonguldak Büyük Madenci Yürüyüşü	373
<i>M. Hakan Koçak</i>	

Üreten Yönetirse... Karadeniz Bölgesi'nde İşçi Özyönetimlerinin Tarihi	391
<i>Özgür Narin</i>	

Murgul'un Cengiz'i Yenen Fendi: Çevre- Emek Koalisyonunun Beklenmedik İmkanları.....	421
<i>Sinan Erensü</i>	

Doğu Karadeniz'de HES Mücadelesinin Dönüştürdükleri: Rize - Fındıklı Örneği	445
<i>Özlem Şendeniz</i>	

HES Direnişlerine Karşı Siyasi İktidar: İtibarsızlaştırma, Mücrimleştirme, Düşmanlaştırma	467
<i>Hayriye Özen</i>	

Gezi, Ekoloji ve Karadeniz Rabitasına Dair	485
<i>Sinan Erensü</i>	

Yerelde Dikkate Deęer Bir Örnek: Bartın Platformu'nun "Termiksiz Yaşam Mücadelesi"	501
<i>Erdoğan Atmış</i>	
Sinop Gerze Yaykıl Köyü Halkının Termik Santral Direniş: "Lan Dedim Bizi Öldürecek misiniz?"	523
<i>İrfan Mukul</i>	
Yeşil Yol Ne Yana Düşer Usta, Doğa Ne Yana?	551
<i>Uğur Biryol</i>	

Bir Kitabın Hikâyesi ve Amacı

Deniz Yıldırım & Evren Haspolat¹

Giriş

Farklı coğrafyalara yüklenen farklı anlamlar, bu anlamları besleyen farklı tahayyüller hep oldu. Bir kimliği tanımlamanın yolu kadar, bir bölgeyi tanımlamanın yolu da onun aynı ülkede yaşayan diğer insanlar tarafından nasıl tahayyül edildiğine, imajın/algının nasıl inşa edildiğine bakmak. Zira herkesin bir “Karadeniz”i, bir “Karadeniz anlatısı” var.²

Kimisine ve aslında toplumun çoğunluğa göre Karadeniz sadece yemyeşil bir doğa, kimi zaman durgun, kimi zaman

---

¹ Deniz Yıldırım ve Evren Haspolat; Yrd. Doç. Dr., Siyaset Bilimci. Ordu Üniversitesi Ünye İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü öğretim üyeleri

² Bu nedenle de coğrafi bölgelerin yaşamla bütünleştikleri andan itibaren sadece birer coğrafya konusu olmadığı, aynı zamanda tahayyül yoluyla icad ve inşa edilen bir nitelik kazandığı belirtilebilir. Bu anlamda Karadeniz ve Karadenizlilik olgusuna bu bölgenin dışından yüklenen anlamlar da geçtiğimiz günlerde yitirdiğimiz Anderson’un “hayali cemaatler” saptamasıyla birlikte düşünülebilir. Bkz, Benedict Anderson (1995) Hayali Cemaatler, Çev: İskender Savaşır, Metis Yayıncılık: İstanbul

hırçın bir denizdir. Gürül gürül akan dereler, havasıyla ciğerlere bayram ettiren ormanlar, insana sonsuzluk içinde yalnızlık hissi veren yaylalardır. Hamsidir, balıktır, Temel'dir, "Laz"dır, horondur, tulumdur, kemeçedir, fındıktır, çaydır, dinmeyen yağmur ve elbette Trabzonspor'dur.³ Hakim Karadeniz anlatısının bu eksenler üzerinde gelişip popüler bir ürün/meta, bir pazarlama nesnesi gibi inşa edildiğini, Karadeniz'e dair genel toplumsal yorum çerçevesinin bu daire içinde sürekli hareket ettiğini ve yeniden üretildiğini söylemek mümkün. Bu zeminde yükselen, gelişen bakışa John Urry'nin ifade ettiği şekliyle "*turist bakışı*" diyebiliriz.⁴ Karadeniz'e Karadeniz dışından yönelen hakim bakış "*turist bakışı*"dır.

İnsanı boğucu, betona teslim şehir hayatından uzaklaştıran, kuşkusuz ki çok güzel ve rahatlatıcı gelen bir doğa. Fındık bahçesinde ya da çayda yerli halkın nemli havada ter içinde kalarak soluksuz çalıştığı bir mevsimde, otobüslerden inen ve büyükşehirlerden gelen onlarca kişinin "otantik" bir an yakalamanın mutluluğuyla kameraları açtığı, "an"ı "anı" olarak kaydettiği turistik bir anlatı aynı zamanda. Yaşamın içinde değil, dışında kalan; doğayla yaşamı birbirine dışsallaştıran bakış. Karadeniz'in bugün en büyük eksikliklerinden birisi, Karadeniz'e dair ana anlatının tur şirketlerine, seyahat rehberlerine ya da eklerine bırakılmış olması. Bu da Urry'nin "*turist bakışı normal yaşamın dışında olan taraflara yöneliktir*" saptama-

---

³ Son zamanlarda özellikle sinema alanında bu bölgeyi basmakalıp sunumlardan kurtarma denemelerinin de yaygınlaşması sevindirici. Özcan Alper'in Sonbahar ve Rüzgarın Hatıraları filmlerini bu eksenle sayabiliriz. Ama yine de hakim anlatının "Sümela'nın Şifresi", "Of'lu Hoca", "Temel" düzeyinde, karikatürleştirilmiş bir Karadeniz imajının popülerleştirilmesi yoluyla inşa edildiğini belirtmeliyiz.

⁴ Bkz. John Urry (2009) *Turist Bakışı*, Çev: İbrahim Yıldız – Enis Tataroğlu, Bilgesu Yayıncılık: İstanbul

sının özellikle bugün Karadeniz'e dair hakim anlatılarda da gözlemlenebilecek bir karakter taşıdığını gösteriyor. Ve bu bakış, gerçekliğin üstünü örtmese de, gerçekliğin anlaşılmasına engel bir hakim anlatı vasfı kazanıyor.

Oysa bugün Karadeniz'i turist bakışıyla değil, "normal yaşam"ın, gündelik-sıradan yaşamın içindeki dönüşümlerle anlamak gerekiyor. Ve bunu yaparken de Karadeniz'i coğrafi bir ölçüğe sıkıştırmamak, bu bölgede yaşanan dönüşümleri ülke genelindeki dönüşümlerle de irtibatlandırmak ve bu bölgeyi anlama çabasını ülke genelindeki dönüşümleri yerelden anlama çabası içine yerleştirmek acil ihtiyaçlardan birisi. Bu nedenle doğayı, seyahati yok sayan, eleştiren bir anlayış değil önerdiğimiz; başta da belirttiğimiz üzere Karadeniz'de doğayla yaşamı, doğayla gündelik yaşamı birbirinden koparan, birbirinden uzaklaştıran hakim bakışa karşı doğayla insanı bir bütünlük içinde, yaşam bütünlüğüyle kavramak gerektiğini düşünüyor, dönüşümleri de böyle ele almak gerektiğini söylüyoruz. Burada hem insanı doğal çevresinden ayıran, karlılık çılgınlığıyla doğayı insan yaşamı aleyhine tahrip eden birikim mantığına; hem de insanla/gerçek yaşamla doğayı birbirinden ayırıp doğa üzerinden, metalaşmış bir Karadeniz anlatısı inşa eden "turist bakışı"nın hakim hale gelmesine itiraz ediyoruz. Birbirlerinden farklı gibi görünseler de, bu iki anlayış bir süre sonra birbirini bütünlemeye başlıyor. Bugün bu bütünleşme, daha fazla turist çekme bahanesi üzerinden meşrulaştırılan "Yeşil Yol" projesinde tüm netliğiyle ortaya çıkıyor örneğin.⁵ Bu iki bakışın insanların gerçek şartlarıyla, yerli halkın gerçek ihtiyaçlarıyla ana teması ise "iş yaratılacak, iş olacak" söylemi. Yoksullukla, tarımdan kopuşla, süreklileşmiş bir göç

---

⁵ Bu "turist bakışı"yla bütünleştirilen inşaat çılgınlığının geldiği yeri görmek için sadece Trabzon-Uzungöl'e gitmek yeterli.

ve düzensiz işlerle belirlenen bir yaşamın içinde yerel halk sadece bu aşamada, “onay”ı alınması ya da “itiraz”a katılıp bu itirazları kitleselleştirmemesi için bir güvenlik tedbiri gerektiğinde analize dahil ediliyor. Her iki bakışta da gerçek yaşam ve halkın ihtiyaçları, Karadeniz’i anlama çabasının öznesi değil, nesnesi sadece. Öyleyse Karadeniz’i anlamak için önce Karadeniz’i hem bu ilkel birikim mantığından hem de onunla bütünleşen “turist bakışı”ndan kurtararak başka bir düzlemde ele almak, insanı, yaşamı nesnelikten çıkarıp analizde de, pratikte de özneleştirmek gerekiyor.

Kuşkusuz anlaşılabilir bir yanı var bugün Karadeniz’e yönelen ilginin. Şehirler boğuyor, büyükşehir, kirli hava, stres, kötü beslenme, yeşilin beton karşısında savaşı kaybetmesi gibi onlarca faktör giderek yeni bir yaşam alanı, ekolojik bir imkan arayışını da hızlandırıyor. Bu yüzden “turist bakışı”nın dışında da bir Karadeniz, hatta adını daha da netleştirelim, Doğu Karadeniz ilgisi var bugün. Buna karşın denizle bağı sahil yolu aracılığıyla koparılmış, bugünkü inşaat çılgınlığıyla buluşup imar rantını ayağa kaldıran çarpık kentleşme sonrası iyice betonlaşmış Karadeniz sahil kentlerinin hangisinin yok ki böyle bir ihtiyacı? Bugün yayla yollarına sapıldığında inşa edilebilen bir “turist bakışı” olsa da, o yaylaların dışında, yoksullukla, göçle sınanan; dinselleşmiş bir hegemonik kimlikle artan oranda denetlenen, tarım arazileri üzerinde yayılan inşaat/imar çılgınlığı sonucu üretimden kopan/koparılan bir Karadeniz de var. Denizle arasında tırlar, kamyonlar, doldurulmuş bir yol, uzun tel örgüler ve tek tip üst geçitler bulunan Karadeniz kentleri bugün denize uzak birer kara kenti adeta, bir zamanlar dünyayla liman ticareti üzerinden eklemelenmiş, kozmopolit yaşam ve fikir sistemlerinin yerleşebildiği bu şehirlerde kültürel zemin de deniz gibi adım adım geri çekiliyor;

taşralaşmanın tüm boğucu etkileri hakim hale geliyor. Turist bakışının gizlediği işte bu Karadeniz. Turist bakışıyla inşa edilen anlatının görece örttüğü, gerçek yani sadece doğayla değil, insanla, yaşamla da irtibatlanan bir Karadeniz var. Ve hızla dönüştü, dönüşüyor.

Bu kitap öncelikle Karadeniz’le ilgili bu hakim anlatılar ve buna bağlı gelişen “turist bakışı”nın dışında bir anlama, yorumlama çabası. Bu nedenle de ilk değil; son da olmayacak. Kendisinden önce, özellikle de son birkaç yıldır bu yönde ortaya konan ve giderek yoğunlaşan anlama çabalarını ve bu çalışmaların teorik-düşünsel mirasını sahiplenen, bu mirasın üstüne yeni bir çerçeve kurmaya girişen, duvara yeni bir tuğla eklemeyi hedefleyen ortak emeğin ürünü bir kitap bu.⁶

Neyi ya da hangi dönüşümleri neden anlamaya çalışıyoruz? Bu soruyu yanıtlamanın kitabın “derdi”nin de anlaşılmasına katkı vereceğini umuyoruz. Biliniyor, Türkiye’de 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi ile ivme kazanan ve özellikle de son 14 yılda AKP iktidarı devrinde neoliberal İslamcı milliyetçilik etrafında derinleşerek hızlanan önemli sosyal, siyasal ve ekonomik dönüşümler yaşanıyor. Ancak bu dönüşümlerin yerele yansımalarına, ya da yerelde nasıl üretildiğine, köklendiğine ve hatta yerelin/bölgeselin bu anlamda ulusal ile nasıl eklemlendiğine dair yazılan, söylenen, üretilen açıklama çerçevelerinin hala ulusal olana, makro ölçeğe göre daha az ve yetersiz olduğu görülüyor. Oysa sözünü ettiğimiz dönüşümleri anlamanın, içine daha açıklayıcı bir gözle nüfuz etmenin yolu, yerele ba-

---

⁶ Özellikle son yıllarda hem inceleme hem de anı türünde Karadeniz’i merkeze alan kitapların sayısında bir artış var. İnceleme türünde başta Güven Bakrezer ve Yücel Demirel’in derledikleri Trabzon’u Anlamak ve yine bu kitapta da bir yazısı bulunan Uğur Biryol’un derlediği Karardı Karadeniz ve Karadeniz’in Kaybolan Kimliği başlıklı kitapları sayabiliriz. Bu kitap onların açtığı yolu önemsiyor, sürdürüyor.

karak ÷lkedeki değişimin yönünü kavramak, açıklamak ve anlaşılmasına katkı koymak olmalı. Bizi böyle bir derleme çalışmasına yönelten temel dürtünün bu anlama çabası olduğunu, derdimizin teorik olduğu kadar pratikle de ilişkili olduğunu öncelikle belirtmek isteriz. Çünkü her anlama çabası aynı zamanda bir teşhis arayışıdır ve doğru teşhis, sağlıklı bir çıkış için kaçınılmaz aşamadır.

Bu eksen de Karadeniz Bölgesi'nin ve özellikle de Doğu Karadeniz'in ayrı bir önem taşıdığını düşünüyöruz. 1980 öncesinin dinamik sosyal-siyasal mücadelelerinin beşığı olarak da bilinen bu bölge, 2011 yılında gerçekleştirilen seçimlerden bu yana AKP'nin Türkiye genelinde bölgeler bazında en yüksek desteği aldığı bölge aynı zamanda. Bugün İslami dozu daha da arttırılmış 12 Eylül hakim ideolojisi ve sosyal ilişkileri temelinde yaşanan dönüşümlerde bir rol model haline gelen bu bölge, biraz da bu saptamanın getirdiğı karamsarlıkla birlikte basmakalıp analizlere konu olabiliyor, "hep böyleydi" denilerek sunulabiliyor, değişmez/dönüşmez ve mutlak bir tarihsel gerçek olarak yeniden kurgulanabiliyor. Hem böylesi Karadeniz analizlerinde Karadeniz'in geçmişi yok sayılıyor; hem de bu yolla AKP hegemonyasının ne kadar güçlü/mutlak olduğuna dair bir başka algı da yaygınlaştırılıyor.

Oysa bugün Karadeniz, AKP devrinde hızlanan enerji yağması sürecine karşı en etkin ve kazanımla sonuçlanan yerel direnişlerin de beşığı olarak müstesna bir öneme sahip. Bir yandan ulusal düzeydeki neoliberal İslamcı hegemonyayla siyasal anlamda giderek uyumlulaşan; diğer yandan yer yer buna karşı buzcırıcı direnişlerin de merkezi haline gelebilen bir Karadeniz var karşımızda. Yaylasında nöbet tutan Havva Ana'nın; deresini, doğasını koruyan Yurttaş Kazım'ın, yitirdiğimiz Metin Lokumcu, Kazım Köroęlu öğretmenlerimizin ve

elbette Kazım Koyuncu'nun Karadeniz'i. Ve özellikle Haziran 2013'ten önceki direnişlerin biriktirdiği enerji, özgüven ve deneyimlerin aynı zamanda Gezi'deki büyük denize doğru akmış güçlü su kanalları oldukları da yadsınması zor bir gerçek. Tek boyutlu olmayan, tek boyuta ve basmakalıp genellemelere feda edilemeyecek bu ikili karakterin birlikte ele alınmasının büyük önem taşıdığını düşünüyoruz. Bu nedenle de Karadeniz'in geçmişten bugüne biriktirdiği toplumsal mücadele dinamik ve deneyimlerini, anlamak kadar değiştirmekle de derdi olan bir sosyal bilim anlayışı gereği olarak ayrıca ele alıyoruz.

Bu bakış açısıyla çalışmayı üç ana bölüme ayırdık. İlk bölümde Karadeniz'in dönüşümünü siyasal dinamikler bakımından ele alıyoruz. Bu bölümdeki makaleler bir yandan Karadeniz'in farklı bölümlerindeki siyasal deneyimlere ve hegemonya üretme modellerine "içeriden" bir bakışı; diğer yandan da Karadeniz'in bugün Türkiye siyasetinde kazandığı ağırlığı Karadeniz coğrafi ölçeğine sıkışmadan, "AKP'deki Karadeniz" olgusuyla tartışmayı içeriyor. İkinci bölümde ise Karadeniz'in dönüşümünün ekonomik ve sosyal boyutlarını ele alan makaleler yer alıyor. Bu başlıkta Karadeniz denince akla gelen en temel geçim kaynaklarının; tütünün, çayın, fındığın ve balıkçılığın neoliberal dönemde geçirdiği dönüşüm ve bunun çalışma ilişkilerine yansımaları ele alınıyor. Bu zorunlu; çünkü Karadeniz'de bu alanlarda yaşanan neoliberal dönüşüm aynı zamanda artan oranda işsizlik, topraksızlaşma, mülksüzleşme, yerinden yurdundan olma, göç, gurbet, inşaatta işçilik, İstanbul demek. Çalışmanın son bölümünde yer alan makaleler ise, yukarıda da belirttiğimiz üzere, geçmişten bugüne uzanan Karadeniz merkezli toplumsal mücadele deneyimlerini akta-

ıyor. Bu bölüm; klasik anlatılarla bir tartışma olarak da görülebilir yine. Nedir bu anlatı?

“Karadeniz susuyor, itiraz etmiyor, her şeye evet diyor”. Karadeniz’de özellikle 12 Eylül sonrasında hakim devlet stratejilerinin bu denli güç kazanması, ideolojik olarak radikal sağ kökenli partilerin ülke genelinden daha büyük zemin yakalaması, dinselikle harmanlanmış bir milliyetçilik ideolojisi ekseninde emekçi, yoksul halk kitlelerinin denetlenmesi. Bütün bunlar doğru; var; yanlış olan ne? Yanlış olan denklemin kuruluş şekli. Karadeniz’in “itirazsızlığı” ya da bunca saldırıya karşı saldıranın etrafında kenetlenen siyasal tavrı hep bu gelişmelere bağlıyor. Yanlışlık burada. Karadeniz geçmişten bu yana deneyim ve itiraz pratikleri üretebildiği için bu siyasal dönüşümler, ideolojik tahakküm pratikleri yaşandı ve bugün daha fazla öne çıkıyor. Yani siyasal davranışları yüzünden itirazsız değil; geçmiş itirazları yüzünden siyasal ve ideolojik açıdan çok daha fazla denetleniyor. Bu yüzden özellikle toplumsal mücadeleler başlığı altında geçmişten bu yana Karadeniz’in itiraz kültürünün ara duraklarına baktık; bakma gereği duyduk.

1980 öncesinde Alpagut, Yeni Çeltik işçi deneyimleri, 1980 sonrasında “gülme sırası bizde” sesleri yükselirken Zonguldak’tan başlayan büyük madenci yürüyüşü, halkçı bir yerel yönetim denemesinin ilk örnekleri arasında yerini alan ve “Çorum’u bırak, Fatsa’ya bak” korkularıyla birlikte bastırılması 12 Eylül provasına dönüştürülen Fatsa; 12 Eylül sonrasında bir yerel yönetim denemesi olarak Hopa. Sinop Gerze’de, Kastamonu Cide’de, Rize-Fındıklı’da, Samsun Terme’de “santrale hayır” diyen halk, ama en çok da kadınlar; Murgul’da Cengiz’in fendini yenenler, Gezi’ye akan dereler ve bugün Artvin-Cerattepe’de genci, yaşlısı, kadını, erkeğiyle

demokratik, haklı ve meşru bir çizgide “yaptırmama iradesi”nin ne demek olduğunu, yaşam alanlarına dönük saldırılara karşı duruşun anlamını herkese gösteren binler. Hiçbir toplumsal formasyon katı, geçirimsiz değil. Karadeniz’in sosyal mücadele tarihi de bunun en özgün örnekleri arasında yer alıyor. Bu açıdan Karadeniz’i ne sadece “direniş”le, ne de sadece her şeye itirazsız bir teslimiyetle anmak, anlamak mümkün. Karadeniz bir yandan bugün AKP hegemonyasının en güçlü olduğu; diğer yandan bu hegemonya ile ilişkili birikim pratiklerine yerel itirazların da caydırıcı bir karakter kazandığı bölge. Hayatın kendisi ne siyah ne beyaz. Karadeniz’in bugünü, gerçekten Karadeniz gibi. Bir gün kıyıda onlarca metre öteden yükselmeye başlayan dev dalgalarını köpürte köpürte sahili döven deniz, ertesi gün hiçbir şey olmamış gibi, bir göl durgunluğu ve berraklığıyla dinlenen sakin deniz. Her ikisi de Karadeniz; Karadeniz’i ve dönüşümünü anlamak için, denizini anlamak, yöntemi ona bakarak geliştirmek yeterli; bunu yaptık.

Gelelim kitabın öznel hikayesine. Bundan 6 yıl önce yayınlanan Değişen İzmir’i Anlamak başlıklı derleme çalışmamızda İzmir’i ve onunla bütünleşen ekonomik hinterlandı liman kentlere özgü sosyal, siyasal ve ekonomik dönüşümler çerçevesinde analiz etmiştik. Bir bakıma yerele daha makro bir açıklama çerçevesiyle ilk o kitapta yaklaşmıştık. Hem İzmir’e dair o dönemde oldukça yaygın olan basmakalıp yargıların ötesine geçmeye çalışmış, hem de tarihsel bir perspektifle İzmir’in dönüşümünü irdelemiştik. Elinizdeki kitap aynı zamanda o çalışmanın teorik perspektif ve açıklama tarzı bakımından devamıdır; İzmir’e odakladığımız merceği, şimdi Karadeniz’in üzerine tutma çabasının ürünüdür.

5 yıldır Karadeniz’de yaşıyoruz; Karadeniz’e “turist bakışı”nın dışında bakmaya, anlamaya, yorumlamaya çalışıyoruz. Bu açıdan çalışmanın yöntemi memleketimiz İzmir’e yönelttiğimiz bakış açısına dayansa da, ana başlıkları ve makale konuları bu yaşam deneyimine dayalı olarak belirlendi. Gözlediğimiz, saptadığımız, bu bölgeyi sosyal-siyasal ve ekonomik açıdan son yıllarda giderek ayırt edici kılan özellikleri bilimsel bir yaklaşımla daha da görünür kılmak istedik. Yani kitabın çağrı metninin oluşturulması, konu başlıkları ve yazarlar saptandıktan sonra metnin kendilerine gönderilmesinden kitabın basımına kadar geçen süre yaklaşık 9 ay olsa da; kitabın bir ihtiyaç olduğu fikrini, dönüşümün ana eksenlerinin hangi başlıklarla irdelenebileceğini, sözünü ettiğimiz 5 yıllık yaşam deneyimine borçluyuz. Bu kitap doktora çalışmalarımızı bitirip Ankara’dan taşınma hazırlıklarına başladığımız günlerden bu yana aklımızda olan bir çalışma; gerçekleştirebildiğimiz için mutluyuz. Kişisel Karadeniz tarihimize bu da bizim notumuz.

Bu deneyimi başka deneyimlerle birleştirmek, uzun süredir çalışmalarını izlediğimiz, okuduğumuz, yazdıklarının üzerine düşündüğümüz isimlerle iletişime geçmek, hepimizin farklı alanlarda gördüğünü bir araya getirmek, ama sadece bir toplam olmaktan öte bir çerçeve, bir perspektif önermek fikriyle ortaya çıktı bu kitap. Bu noktada belirtmeliyiz: Türkiye’de derleme bilimsel çalışmalarda zaman zaman eksikliğini gördüğümüz bir husustan tıpkı İzmir kitabında olduğu gibi burada da kaçınmaya çalıştık. O da derlemelerin eklektik, bütünlükten yoksun bir biçimde, farklı makalelerin bir tesadüf eseri olduğu çok belli tarzda bir araya getirilmesi yoluyla kitaplaştırılması anlayışıydı. Bunun yerine her yazının derdinin birbirini bütünleyeceği, bir yazıyı okuyanın diğer yazıdaki

dönüşümü daha iyi anlamlandıracağı bir bütünlüklü perspektif önermeye çalıştık; çağrı metnimizde bu derdi anlattık, bu dert çerçevesinde yazarların bizim heyecanımızı paylaşmasıyla da ortaya bu ortak emek ürünü kitabı çıkardık. Kitapla ilgili ucu açık çağrı yapmak yerine, önceden belirlediğimiz başlık ve bu başlık için seçtiğimiz yazarlarla, akademisyenlerle iletişime geçtik. Kuşkusuz ki ne kadar başardığımızın takdiri okuyucularındır. Eksik kalan ne varsa kusur bizdendir.

Kitapta yer alan makaleler, bu alandaki çalışmalarını takip ettiğimiz, bilimsel bakmayı ve zor zamanda doğrudan durmayı şiar edinmiş isimlerin kaleminden çıktı. Kitapla ilgili derdimizi anladıkları ilk andan itibaren bizimle bu heyecanı paylaşma, bize öneriler sunma, bizim önerilerimizi titizlikle dikkate alma, yeri geldiğinde sürekli ilaveler talep eden halimize sabır gösterme dahil bize keyif veren bir kolektif süreç gelişti. Bilim en acı gerçeklerin ortaya çıkarılmasından sonra, bu acı gerçeklerin üstüne gitme işi. Bu açıdan keyif aldık. Acıdan değil; acı gerçekleri görünürleştirerek bir sonraki aşama, yani değiştirme arayışına katkı sunmaktan. Emekleri, katkıları, önerileri bizim için çok kıymetliydi. Kendilerine çok teşekkür ediyoruz.

Son olarak, bu çalışma aynı zamanda birlikte 5 yıldır mesai harcadığımız, aynı üniversitede aynı havayı soluduğumuz arkadaşlarımızın da içinde olduğu ortak bir emeği yansıtıyor. Uzun sohbetler, tartışılan bulgular, sahadaki gözlemler. Birlikte deneyimledik. Kendileriyle geride bıraktığımız yılların geleceğe devredeceği bir ortak miras eksik kalmamalıydı; bu açıdan bu çalışma Ünye’de birlikte geçirdiğimiz günlerin ortak bir eserle taçlandırılması ve geleceğe bir miras olarak bırakılmasıdır da. Onlara dostlukları, dayanışmaları, zor zamanda doğrudan durdukları, rüzgara göre değil, doğruya göre bu

ülkenin meseleleriyle dertlendikleri, zorluklar ve imkansızlıklarla yaşanan her karanlığın bir aydınlığı olduğunu mutlaka bildikleri için ayrıca teşekkür ediyoruz. Bu kitap onlara da bir armağanımızdır.

İyi okumalar, güneşli günler.

Ünye/Ordu, Şubat 2016